

Іншомовні запозичення в українській термінології

Олександра Коновалова¹, Марія Комова²

1,2 Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Національний університет “Львівська політехніка”, УКРАЇНА, м.Львів, вул.С.Бандери, 12,
E-mail: konovalova-97@mail.ua, maria.komova@gmail.com

Ukrainian terminology was formed mainly on national lexical basis. However, it is constantly replenished by direct and indirect lexical borrowing from genetically related and unrelated languages, what was led by economical, political and cultural communications carriers. Penetration of foreign components in terminology system was caused by the fact that national generally employed can not represent all the achievements of human experience in the knowledge of the world. Economic and spiritual development of society lead to the appearance of many different words by their origins for marking new notions.

Keywords: social communications, document, іншомовні запозичення terms forming, verb-forming model.

Запозичення іншомовних слів властиві для української наукової термінології різних галузей знань. Аналіз сучасних галузевих терміносистем дає підстави констатувати, що близько 40% у них становлять слова, запозичені з інших мов [1].

Перші явища запозичення іншомовних слів в українську наукову термінологію сягають періоду християнізації східних слов'ян, розвитку старослов'янської літературної мови, яка сформувалася у IX ст. на основі живих македонських говорів давньоболгарської мови. Вона використовувалася східними слов'янами як літературна мова.

Україна-Русь прийняла християнство у 988 році від грекомовної Візантії, звідки потрапили на українські землі і перші святі книги. Тому одними із перших письмово засвідчених запозичень з грецької мови були сакральні терміни: **апостол, ідол, євангеліє, піп, ладан, архімандрит**. Із грецької в українську мову увійшла значна частина медичних та природничих термінів: **анемія, атеросклероз, бактерія, біологія, мікроб**.

У XIV-XVI ст. в українську мову проникає більшість латинізмів через польське та німецьке посередництво. Латинська мова як мова науки в середні віки продукувала терміни в численні галузі знань: в медицину, біологію (**інфекція**); в мовознавство (**аббревіація**); в техніку (**транзистор**); в філософію, суспільні науки (**консул**); в юриспруденцію (**юстиція**); в освіту (**лекція**); в мистецтво (**декламація**).

Терміни тюркського походження – давні, увійшли в українську мову в XII-XVII ст. шляхом усного спілкування. Навала монголо-татарських орд спричинила наслідування організації військової справи, ведення бойових дій, появу в мові русичів слів тюркського походження на позначення запозичених у монголів видів зброї та захисного спорядження воїнів (**бахтерець**).

Перші запозичення з німецької мови в українській з'явилися в XII-XIII ст. [2]. Заснування німецькими колоністами ремісничих цехів в Україні в XIV ст., а папірень – з XVI ст., опанування українцями ремесел, поширення виробів

сприяло засвоєнню українською мовою німецьких слів як через польське посередництво, так і безпосередньо [4].

Із французької мови українська запозичила слова, які функціонують в суспільно-політичному житті (**парламент**), в мистецтві (жанр, сюжет, водевіль, мотив, рояль, афіша, ампула, ансамбль, увертюра, п'єса, сюїта), в техніці (**екіпаж**), у військовій справі (**гарнізон**), в назвах одягу, предметів, приміщень (**костюм**).

У XVII-XVIII ст. з голландської мови в українську було запозичено терміни мореплавства, суднобудування (**гавань, боцман, лоція**). З італійської мови було запозичено терміни музичні (**алегро**), фінансові (**брутто, нетто**), архітектурні, суднобудівні (**арка, гондола**). Незначна кількість термінів запозичена з іспанської (**армада, сигара**), португальської (**кобра, каста**), румунської (**бринза**), угорської (**гусари**), арабської (**алкоголь**).

Англійська термінологія поширювала свій вплив на інші мови, починаючи з XIX ст., однак особливого піднесення процес запозичення англіцизмів набув після Другої світової війни. Українська науково-технічна термінологія зараз перебуває під потужним впливом англійської мови, особливо у сфері економіки та менеджменту, в нових галузях високотехнологічних наук, які динамічно розвиваються: комп'ютерна техніка, інформатика, радіоелектроніка, фізика конденсованого стану. З англійської мови українська запозичила терміни комп'ютерної техніки та інформаційних технологій (**комп'ютер, сканер, принтер, процесор, байт, біт, дисплей, Інтернет, файл**), мореплавства (**катер, док, шхуна, яхта, мічман**), спорту (**футбол, хокей, старт, фініш, аут, тайм**), назви одягу, їжі (**макінтош, світер, джемпер, френч, плед, біфштекс, ром**).

Генетичне походження термінології однієї із найдавніших сфер наукової, освітньої, пізнавальної діяльності людства – соціально-комунікативної діяльності – засвідчує широкий спектр генетичних джерел поповнення української наукової термінології. Серед іншомовних термінів найвагомішу частку становлять запозичення з класичних - старогрецької та латинської мов. В українську мову вони потрапляли переважно через посередництво польської та російської мов. Формування і функціонування української термінології у період зростання наукових і міжмовних інтеграційних процесів, в історично-політичних умовах, не завжди сприятливих для розвитку україномовного середовища, зумовило наявність значної кількості іншомовних елементів в термінології.

Література

1. Комова М.В. Українська документознавча термінологія: шляхи формування та функційні особливості: монографія / М.В. Комова. – Львів, Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2011. – С. 315;
2. Огієнко І.І. Історія українського друкарства / І.І.Огієнко. – Київ:Либідь, 1994. – С. 46;
3. Свенціцький І. Нариси з історії української мови / І.Свенціцький. – Львів, 1920. – С. 99;
4. Шаровольський І. Німецькі позичені слова в українській мові / І.Шаровольський // Записки Київського інституту народної освіти. – К., 1927. – Кн. II. – С. 27-44.